

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

เรื่องสั้นของนี้เป็นเรื่องที่รู้จักกันดีทั่วไป ปรากฏในนิทานพื้นบ้านภาคต่าง ๆ และวรรณคดีหลายยุคหลายสมัยของไทย และเมื่อศึกษาค้นคว้านิทานของชาติอื่น ๆ ก็พบว่านิทานทำนองนี้เกี่ยวกับเรื่องสั้นของนี้อยู่เช่นกัน แสดงว่าเค้าเรื่องของนิทานเรื่องนี้ถูกขึ้นได้จับใจคนทั่วไป ไม่จำกัดเฉพาะคนชาติใดชาติหนึ่ง

นิทานสั้นของของไทยนั้น นอกจากจะนิยมเล่ากันอย่างแพร่หลายทั่วไปแล้ว ยังเป็นนิทานที่ถือกันว่าเป็นตำนานสถานที่ของท้องถิ่นต่าง ๆ มากมายหลายแห่ง ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษ ไม่ปรากฏในนิทานเรื่องอื่นใด ตามปรกตินิทานพวกตำนานมักจะจำกัดอยู่เฉพาะท้องถิ่นเดียวเท่านั้น แต่นิทานสั้นของมีลักษณะเฉพาะของตน คือ เป็นสากล

วรรณคดีเรื่องสั้นของก็มี ที่แต่งขึ้นด้วยคำประพันธ์หลายแบบหลายอย่าง และแต่งขึ้นในสมัยต่าง ๆ กัน ซึ่งนอกจากจะสะท้อนความนิยมของคนไทยทุกยุคทุกสมัยแล้ว วรรณคดีเรื่องสั้นของยังมีคุณค่าในด้านเป็นวรรณคดีที่แสดงสภาพสังคมและวัฒนธรรมในสมัยต่าง ๆ ของไทยไว้ได้อีกด้วย

นักวิเคราะห์วิจารณ์วรรณคดีส่วนใหญ่เชื่อกันว่า นิทานเรื่องสั้นของเป็นนิทานพื้นบ้านของไทยเท่านั้น แต่จากการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับสั้นของทั้งที่มีต้นฉบับเป็นบทกวีนิพนธ์และที่เป็นนิทานพื้นบ้านของไทยและนิทานต่างชาติแล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ความเชื่อดังกล่าวยังไม่ค่อยถูกต้องนัก ที่จริงแล้วเรื่องสั้นของนี้น่าจะได้เค้าเรื่องมาจากนิทานพื้นบ้านของอินเดีย ทั้งนี้ เพราะมีหลักฐานในเรื่องเนื้อเรื่องและประเพณีบางอย่าง เช่น การเลือกคู่ยืนยันทนอยู่

เหตุที่นิทานจากอินเดียแพร่หลายเข้ามาถึงไทยได้ เพราะมีหลักฐานที่น่าเชื่อถือได้ว่า อินเดียได้เข้ามาติดต่อกับเรา และเผยแพร่วัฒนธรรมศาสนาทางตอนใต้ของ

ไทยตั้งแต่โบราณกาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้มาสร้างเมืองอยู่ที่ตะกั่วป่า (ตะโกลา) อันเป็นเมืองท่าที่ต่างชาติเข้ามาติดต่อมากที่สุด นิทานเรื่องสังข์ทองก็คงจะเข้ามาพร้อมกับชาวอินเดียเหล่านี้ด้วย แล้วก็เล่ากันแพร่หลายทั่วไปทางภาคใต้ของไทยก่อน จนกระทั่งพ่อขุนรามคำแหงทรงนำพระเถระจากนครศรีธรรมราชขึ้นไปสู่สุโขทัยด้วย ทำให้นิทานเรื่องสังข์ทองนี้แพร่หลายไปถึงทางภาคเหนือของไทย อาจด้วยคำบอกเล่าของพระเถระชาวนครศรีธรรมราช ซึ่งไปเผยแพร่วรรณคดีพุทธศาสนาถึงกวางศนี้ก็ได้ จากนั้นภิกษุชาวเชียงใหม่ก็ดัดแปลงแก้ไขแต่งเป็นชาดกโดยเลียนแบบนิบาตชาดกให้ชื่อว่าสุวรรณสังข์ชาดกทางหนึ่ง ส่วนอีกทางหนึ่ง เมื่อกรุงศรีอยุธยาขึ้นไปตีสุโขทัยได้ ก็อาจกวาดต้อนผู้คนลงมาอยู่ที่กรุงศรีอยุธยาบ้าง ชาวสุโขทัยเหล่านี้ก็คงจะเล่าเรื่องสังข์ทองให้ชาวกรุงศรีอยุธยาฟัง เรื่องนี้จึงแพร่หลายลงมาถึงภาคกลางจนมีผู้นำไปดัดแปลงแต่งเป็น คำฉันท์บ้าง กลอนสุภาพบ้าง และบางทีก็นำไปแสดงละครนอกแรก ๆ ก็ไม่ได้แต่งบทขึ้นไว้ แต่พอนาน ๆ เข้ามีผู้บันทึกคำร้องจากเรื่องนี้ขึ้นจึงมีบทละครนอกมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ การละครเฟื่องฟูมาก จึงมีผู้คิดเกล้าสำนวนกลอนบทละครเรื่องสังข์ทองให้ดีขึ้น แล้วพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจะได้ทรงนำบทละครความเก่ามาดัดแปลงแก้ไขเฉพาะสำนวนกลอนที่รุ่มร่ามให้กะทัดรัดดีขึ้น และเพิ่มเติมชีวิตความเป็นอยู่แบบไทย ๆ ลงไป เราจึงได้บทละครนอกเรื่องสังข์ทองฉบับพระราชนิพนธ์ขึ้น จากนั้นก็มีผู้นำเอาบทละครนี้ไปแสดงจนเป็นที่แพร่หลายทั่วไปในหมู่คนไทย นอกจากนี้ ยังแพร่หลายไปในหมู่คนต่างชาติอีกด้วย เพราะพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ได้แต่งเรื่องสังข์ทองเป็นภาษาอังกฤษ คำเป็นเนื้อเรื่องตามพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 ทุกประการ แต่ใช้สำนวนง่าย ๆ ของพระองค์เอง ไม่ใช่แปลออกมา โดยใช้ชื่อเรื่องว่า The Story of Sangha และ Fern S. Ingersoll ก็ได้แปลบทละครนอกเรื่องสังข์ทองของพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 เป็นภาษาอังกฤษ โดยใช้ชื่อเรื่องว่า Sang Thong

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องสังข์ของโคยละเอียดย ผู้วิจัยพบว่าพระสังข์มีความผูกพันกับพระนางจันท์เทวีมากเหลือเกิน แม้ว่าจะจากนางมาตั้งแต่อายุ 5 ขวบ แล้วอยู่กับนางพันธู์อย่างสุขสบายถึงอายุ 15 ปี ก็ยังไม่วายคิดจะกลับไปตามหาแม่ และเมื่อไปได้นางรจนาคือครองแล้ว ก็น่าจะมีความสุขจนถึงกับลืมแม่ไปแล้ว แต่พระสังข์หาได้ลืมไม่ คิดถึงแม่อยู่ตลอดเวลาจนได้พบกันก็จำได้ในที่สุด เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

อีกประการหนึ่ง โดยปรกติสังข์จะต้องเป็นสัตว์กับมนุษย์ เหตุใดผู้แต่งจึงให้นางพันธู์รักใคร่พระสังข์เหมือนลูกในไส้ ทุ่มเททุกอย่างให้พระสังข์จนหมด แม้จะรู้ว่าพระสังข์คิดหนีนางแน่นอนแล้วก็ไม่โกรธแค้นอาฆาต ยังบอกมนตรีเรียกเนื้อเรียกปลาให้อีก แล้วก็คร่ำครวญด้วยความเสียใจจนอกแตกตาย

ผู้วิจัยใครจะเสนอแนะว่า น่าจะมีผู้ใช้ทฤษฎีทางจิตวิทยามาวิเคราะห์วิจารณ์สาเหตุดังกล่าวนี้ ก็จะได้ผลงานวิจัยที่มีคุณค่าได้เรื่องหนึ่ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย